

6

PUNKTER FÖR SÄKRARE SKOTNING

Anmälningarna är få. Men tillbuden ute hos skotarna duggar tätt. Följ punkterna nedan för säkrare arbete i skogen!

1. Lasta inte så att lasset när eller studsar över grunden, inte heller i stark lutning.
2. Var extra varsam vid hantering av stockar med gripen på hög höjd, särskilt när stockarna är hala av väta eller frost.
3. Se till att vara på den säkra sidan - ta inte större gripar än att skaklarna går ihop.
4. Informera dig om och följ maskintillverkarens instruktioner för underhåll av rutorna.
5. Granska rutan efter repor, gulnad och mikrosprickor. Det är tecken på att rutan börjar försvagas.
6. Kom ihåg att anmäla olyckor och allvarliga tillbud. Det är arbetsgivaren skyldig att göra enligt lag. Anmälan kan göras på www.anmalarbetskada.se

Nu börjar **HAVERI** **UTREDNINGEN**

Skogsmaskinrutorna håller inte för stockar. Under två år har cirka 15 kända allvarliga tillbud eller olyckor inträffat. Men förmodligen är de betydligt fler. Trots det är många förare inte medvetna om riskerna och skogsbruket rapporterar inte olyckorna till Arbetsmiljöverket.

Text & foto: **SVERKER JOHANSSON** | sverker@bitzer.se

Men nu vill hytt-, rut- och maskintillverkarna, TSG (Skogsforsks Tekniska Samverkansgrupp) och SMF Skogsentreprenörerna tillsammans med Glafo (Glasforskningsinstitutet) och SMP (Svensk Maskinprovning) testa vad som krävs för att maskinernas rutor ska stå emot stockar i hög fart. Det kan sedan ligga till grund för en ny säkerhetsstandard. VISION var med på uppstartsmötet.

Dagens standardruta för skogsmaskiner ska klara ett statiskt tryck om 1,8 ton i fem minuter innan rutan går sönder eller "inkräktar på förarens utrymme".

– Men tryck är inte detsamma som slag, säger Petrus Jönsson som jobbar med arbetsmiljöfrågor vid Skogforsk. När en stock kommer flygande handlar det om betydligt större krafter.

Skadad för livet?

Det vet Kjell Olsen, som kör en skotare

utanför Torsby i Värmland. En kall morgon när han lyfte fyra granstockar gled en av dem ur gripen, hal av rimfrost. Timmerstocken med en diameter på 35 cm rutschade i full fart över skyddsgrinden med den grova rotändan först. Förarhyttens bakruta gick i tre delar och den största biten slog Kjell Olsen med stor kraft i huvudet, höger axel och i armen.

– Jag fick krävla mig ut genom sidorutan för att kalla på hjälp, säger Kjell Olsen. Sedan blev det akuten i Torsby. Och nu har jag hemskt ont i nacken. Du vet, jag spänner vänsteraxeln för att kompensera för att det gick på tok med högeraxeln. Det där vill inte ge med sig, så jag äter värktabletter hela tiden.

Fel avfettningsmedel?

– Maskintillverkaren ringde veckan efter och kollade vad som hänt. De sade mellan raderna

Ännu har ingen dött. Men tillbuden är många.

Petrus Jönsson på Skogforsk koordinerar haveriutredningen.

Vad
händer
nu?

HAVERI UTRED NINGEN

Organisation

- Skogforsk – koordinatör
- Glafo – genomför, dokumenterar och utvärderar undersökningar och provningar av säkerhetsrutor
- SMP – kompletterande undersökningar

Projektmål

- Undersöka orsakerna till att säkerhetsrutor i polykarbonat går sönder
- Rekommendera åtgärder
- Förmedla resultaten till maskinägare och tillverkare

Projektsteg

- Undersökning av säkerhetsrutor
- Jämförelse mellan nya, begagnade samt kasserade rutor
- Identifiera eventuella defekter
- Bedömning av infästningens inverkan
- Genomgång av rapporterade tillbud
- Identifiera lämpliga provningsmetoder
- Utredda vilka parametrar som är mest kritiska

”Det är mest en försyn att vi ännu inte haft några allvarligare personsador.

MIKAEL ERIKSSON,
Stora Ensos Skogshälsa

FOTO: LASSE ARVIDSON

att jag använt fel avfettningsmedel på rutorna, men de ingredienser som det står i instruktionsboka att man ska undvika, de har jag alltid undvikit. Om jag använder medel från något av de andra maskinmärkena, vad skulle det göra för skillnad? Rutorna tillverkas ju av samma företag till de här maskinerna, det är Lexanrutor alltihop.

Sedan blev det tyst

– Men sedan dess har det varit knäpptyst om det här. Ingen information har gått ut till oss som kör, säger Kjell Olsen. Min förhoppning är ju att någon maskinförare inte ska behöva dö innan tillverkarna tar tag i problemet. Tänk så ofta vi kör nedför branta lutningar, med ryggen mot bakrutan. Det skumpar och studsar, man har fullt lass. Kommer en stock farande då – ja, då är det kört, det lovar jag.

Många orsaker?

Det finns många möjliga orsaker som kan göra säkerhetsrutorna spröda, UV-strålning, avfettning, nötning från vindrutetorkare utan spolärvätska och repor som ger upphov till brottanvisningar. Men det verkar inte vara skillnad på gamla och nya rutor. Kan mikrosprickor uppstå i rutan redan vid monteringen? Beror det på att kalla rutor tvättas med varmvatten? Handlar det om ytbeläggningen? Skotarnas bakrutor är 12 mm med sidorutor av standardglas – är rutorna helt enkelt för klena? Skördarnas framrutor är 15 mm och tål kedjeskott.

Komplext problem

– Ju fler vi snackat med, ju mer inser vi att detta är väldigt komplext, säger Eddie Edwinsson på SME. Det finns gissningsvis inte bara en förklaring.

– Repor är i alla fall ett problem, säger Hans Vestin på ruttillverkaren Vink Plast. En repa utgör en brottanvisning, det har vi visat i tester redan för flera år sedan. Och repor är svåra att undvika i skogen.

– Sådant syns tyvärr inte i uppföljningarna, säger Jouni Havu på John Deere. Och

hur många gånger stockar redan dunsat in i rutan innan den sprack spelar förstås roll – precis som en motorcykelhjälm så kanske man egentligen bör kassera den efter en rejäl smäll.

50-100 gånger per dag

Eddie Edwinsson nickar. Hans gissning är att stockar dunsar in i skogsbrukets hyttutor cirka 50-100 gånger över hela landet under en arbetsdag utan att något särskilt verkar inträffa.

– Vi försöker ju påtala hur viktigt det är att byta skadade rutor, fyller Kalle Einola från Ponsse i. Men alltför ofta är det inget entreprenören prioriterar. Rutorna är dyra och dessutom får maskinen stå på verkstaden ett

Så gick det till...

Saxat ur Arbetsmiljöverkets rapporter:

"Skotaren körde ut virke från en slutavverkning på väg ut från hygget är de en backe förare hade lastat upp till grindens kant när han lade ner kranen i las-set så lyftes den ena stocken upp så den kunde åka över grinden. så när skotaren kom utför backen så kom stocken farande med en väldans fart rakt mot rutan, en säkerhetsruta på 15 mm. Stocken for rakt igenom rutan, slog sönder armstödet o ryggstödet i maskinen. stocken klämdes fast på sidan av stolen i maskinen. Föraren klarade sig utan en enda skråma fast de var ju bara ren tur."

"En björkstock gled av las-set på skotaren och skyddsrutan höll ej, Stocken åkte genom hytten utan att skada föraren."

"Satt och lassade av ett lass från skotare. Då en stock gled ur gripen och gick in genom rutan in i hytten. Ingen person vart skadad."

"Stock gick igenom framruta. Ingen impuls att den skulle kapa på grund av att bark samlats därmed fortsatte den att mata fram stocken. Det blev ett hål i rutan på cirka 40 cm stocken var vid roten cirka 15 cm. Personen som arbetade med skördaren slog på nödstoppet men då var stocken redan inne i hytten."

"Maskinföraren hade kört färdigt ett slag. Skulle backa tillbaka för att på börja ett nytt slag. Då small det till i bakrutan så den sprack i tusen bitar. Det hade följt med en stock i bandet, så den slog sönder rutan."

det är svårt att rengöra rutorna bakom dem. Men vi måste självklart se till att förarna känner sig trygga i maskinen.

Inventerar läget

På uppmaning från TSG har flera av Skogsforsks intressenter inventerat den här typen av händelser. Stora Enso har t.ex. kartlagt flera allvarliga tillbud bara under de senaste två åren och det handlar främst om skotare.

– Det är mest en försyn att vi inte haft några allvarligare personskador ännu, konstaterar Mikael Eriksson vid Stora Ensos Skogshälsa. För mörkertalet är stort. När vi sammanställt tillbudsbilden så hittade vi åtta händelser – varav fyra under hösten 2014, när vi satte fokus på frågan. Det indikerar ju att vi förmodligen har många fler allvarliga tillbud som inte rapporterats in.

Vad är ett allvarligt tillbud då?

– Det är när man inte blir rädd utan skitträdd, brukar vi säga. Då brukar de flesta förstå. Alltså, när det kunde ha inträffat en allvarlig personskada.

Tillbud rapporteras inte

Skogsbruket har sammanlagt rapporterat in åtta olyckor och tillbud där stockar krossat rutan under tiden 2012-2014 till Arbetsmiljöverket. Totalt rapporterade skogsbruket 132 händelser under perioden: 84 olyckor och 48 allvarliga tillbud.

– Men det betyder troligen att skogsbranschen är mycket dålig på tillbudsrapportering, säger Johan Nordström på Arbetsmiljöverket. I alla andra branscher överstiger nämligen antalet tillbud med råge antalet olyckor. Så borde det förstås också vara i skogen: det är ju inte alltid någon blir skadad!

"Förarna måste känna sig trygga"

Eddie Edwinsson, SMF.

"Entreprenörerna byter inte slitna rutor"

Kalle Einola, Ponsse.

"Branschen rapporterar dåligt"

Johan Nordström, Arbetsmiljöverket.

par dagar. Då är det lätt att det inte blir av.

Skogsforsk ska tillsammans med SMP försöka utvärdera hur många smällar en ruta klarar av innan den brister.

– Och rutornas utformning kan nog spela in, fortsätter Kalle Einola. En välvd ruta kan ha mera spänningar, beroende på tillverkningsprocessen. Men stora rutor är inte så stumma och fjädrar mera än små rutor. Kanske är det till och med så att en tunnare ruta fjädrar mer?

Förr körde man med galler?

– Nej, vi måste ha bra sikt, säger Eddie Edwinsson. Det är en viktig arbetsmiljöfråga det också. Att gå tillbaka till galler för fönstren är inget alternativ. Sikten försämrats och